

Η προτεραιότητα του προφορικού λόγου

Η σύγχρονη γλωσσολογία αντιτίθεται στην άποψη πολλών παραδοσιακών γραμματικών ότι ο προφορικός λόγος είναι κατώτερος από τον γραπτό. Χωρίς να υποτιμά τον γραπτό λόγο, υποστηρίζει ότι ο προφορικός είναι πρωταρχικός και ότι η γραφή είναι επί της ουσίας μια αναπαράσταση της προφορικής ομιλίας με διαφορετικό μέσο. Η αρχή αυτή της προτεραιότητας του προφορικού λόγου στηρίζεται από τα ακόλουθα επιχειρήματα:

- 1. Ιστορική προτεραιότητα:** Ο προφορικός λόγος προηγείται ιστορικά του γραπτού. Οι ανθρώπινες κοινωνίες επικοινωνούσαν προφορικά πολλές χιλιετίες πριν από την ανακάλυψη της γραφής. Έτσι, ενώ δε γνωρίζουμε κανένα σύστημα γραφής με ιστορία παλαιότερη από έξι χιλιάδες χρόνια περίπου, δεν γνωρίζουμε καμία φυλή ανθρώπων που να έχει επιβιώσει χωρίς την ικανότητα προφορικής ομιλίας. Οι άνθρωποι που δεν γνωρίζουν γραφή είναι αγράμματοι, αλλά όχι άγλωσσοι.
- 2. Βιολογική προτεραιότητα:** Ο προφορικός λόγος προηγείται βιολογικά του γραπτού. Το παιδί κατακτά αρχικά τη γλώσσα στην προφορική της μορφή, ενώ μαθαίνει να γράφει πολύ αργότερα στο πλαίσιο της σχολικής εκπαίδευσης. Φαίνεται, επομένως, ότι οι άνθρωποι, όπως υποστηρίζει ο Chomsky, είναι γενετικά προγραμματισμένοι όχι μόνο να κατακτήσουν μια γλώσσα αλλά ακόμα να παράγουν και να αναγνωρίζουν τους γλωσσικούς φθόγγους. Τα μωρά από τους πρώτους κιόλας μήνες της ζωής τους έχουν την ικανότητα να παράγουν γλωσσικούς ήχους, ενώ έχει αποδειχτεί πειραματικά ότι μπορούν και να διακρίνουν τους γλωσσικούς από τους μη γλωσσικούς ήχους
- 3. Λειτουργική προτεραιότητα:** Ο προφορικός λόγος είναι πολύ ευρύτερα διαδεδομένος από τον γραπτό. Ο τελευταίος χρησιμοποιείται στις περιπτώσεις εκείνες που είναι αδύνατη η άμεση επικοινωνία με τη χρήση του προφορικού καθώς και για την καταγραφή και αποθήκευση των πληροφοριών (αρχεία, επίσημα έγγραφα, επιστημονική γνώση). Η γραφή, μάλιστα, εφευρέθηκε γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, για τη διατήρηση και διάδοση σημαντικών πληροφοριών -σε μια εποχή που η καταγραφή του προφορικού λόγου μέσω μαγνητοφώνου δεν ήταν ακόμα γνωστή- και σε αυτήν της την ικανότητα οφείλεται ένα μέρος από το κύρος με το οποίο περιβλήθη σε πολλούς πολιτισμούς. Ωστόσο, ακόμα και σήμερα υπάρχουν κοινωνίες που επικοινωνούν αποκλειστικά μέσω του προφορικού λόγου και δεν έχουν αναπτύξει σύστημα γραφής. Επίσης, σε όλες τις κοινωνίες υπάρχει ένα ποσοστό

αναλφάβητων που στηρίζονται αποκλειστικά στον προφορικό λόγο προκειμένου να επικοινωνήσουν.

Παράλληλα, σήμερα, με την ανάπτυξη της πληροφορικής και την εξάπλωση των Η/Υ δημιουργείται ένα νέο είδος λόγου, το οποίο έχει μεν γραπτή μορφή αλλά παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά τού προφορικού λόγου (αποσπασματικότητα, ελλειπτικότητα, λάθη). Πρόκειται για τη γλώσσα των ηλεκτρονικών μηνυμάτων (email, sms) που αποτελεί αντικείμενο πολλών σύγχρονων μελετών.

4. Δομική προτεραιότητα: Όλα τα συστήματα γραφής βασίζονται εμφανώς σε μονάδες του προφορικού λόγου. Τα αλφαβητικά συστήματα στηρίζονται στους «φθόγγους», τα συλλαβικά στις «συλλαβές» και τα ιδεογραφικά στις «λέξεις». Αφού τα επίπεδα των φθόγγων, των συλλαβών και των λέξεων, υπάρχουν ήδη στον προφορικό λόγο, προκύπτει ότι κάθε είδος συστήματος γραφής προήλθε από ένα διαφορετικό επίπεδο του προφορικού λόγου. Οι περιορισμοί στη δυνατότητα συνδυασμού των φθόγγων οφείλεται στην ίδια τη φύση τους: ορισμένοι συνδυασμοί φθόγγων είναι δύσκολο να προφερθούν (π.χ. nm, dvf για το σύστημα της Ελληνικής). Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο με τα γράμματα. Όλοι οι συνδυασμοί γραμμάτων μπορούν να αποτυπωθούν, καθώς δεν είναι το σχήμα τους αυτό που εμποδίζει τον οποιοδήποτε συνδυασμό τους. Το γεγονός ότι κάποιοι συνδυασμοί δεν ισχύουν στον γραπτό λόγο μιας γλώσσας οφείλεται στο γεγονός ότι τα γράμματα αποτυπώνουν τους φθόγγους και οι φθόγγοι δεν μπορούν να προφερθούν εύκολα. Απ' αυτή την άποψη, λοιπόν, ο προφορικός λόγος έχει **δομική προτεραιότητα** έναντι του γραπτού. Αυτό όμως δεν ισχύει σε γλώσσες με ιδεογραφικά συστήματα γραφής, όπως τα Κινέζικα ή τα αρχαία Αιγυπτιακά, όπου η γραφή δεν αποτυπώνει τους φθόγγους μιας λέξης αλλά τη σημασία.

Βιβλιογραφία

- Lyons, John 1968 [2002]. *Εισαγωγή στη Θεωρητική Γλωσσολογία*. Αθήνα: Μεταίχμιο. [Μετάφραση από το πρωτότυπο: Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ζ. Γαβριηλίδου και Α. Ευθυμίου].
- Φιλίππáκη-Warburton, Ειρήνη 1992. *Εισαγωγή στη Θεωρητική Γλωσσολογία*. Αθήνα: Νεφέλη.

